

3. DÜNYA TÜRK FORUMU

EDİRNE DEKLARASYONU

3. Dünya Türk Forumu, 28 - 30 Mayıs 2014 tarihleri arasında Edirne’de yapıcı ve samimi bir ortam içinde gerçekleştirilmiştir. TASAM Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı işbirliği ile Edirne Valiliği ev sahipliğinde düzenlenen 3. Dünya Türk Forumu’nda **“Türk Cumhuriyetleri; Kültür Diplomasisi ve Turizm”** ile **“Türk ve Ermeni Diasporaları; Kamu Diplomasisi: Fırsatlar ve Riskler”** ana temaları üzerine odaklanılmıştır. Toplantıya, bağımsız Türk dili konuşan ülkelerden ve Türk Diasporalarının bulunduğu 60 ülkeden düşünce ve kanaat önderleri, sivil toplum ve düşünce kuruluşlarının yöneticileri, akademisyenler, Türkiye ve katılımcı ülkelerden ulusal parlamento üyeleri, senatörler, Irak Cumhuriyeti İllerden Sorumlu Devlet Bakanı ve İletişim Bakanı, Tataristan Özerk Cumhuriyeti Kültür Bakanı, Makedonya Devlet Bakanı, KKTC Meclis Eski Başkanı ve Başbakanı ile çeşitli seviyelerde protokol temsilcileri, Türk Konseyi Genel Sekreteri, TÜRKSOY Genel Sekreteri, Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Belediyeler Birliği, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, TURSAB, TOBB, DEİK, yerel yönetim temsilcileri, gözlemci diplomatik misyon temsilcileri ve ilgili uzmanlar ile medya temsilcileri katılmışlardır.

Bu çerçevede, **“Türk Cumhuriyetleri; Kültür Diplomasisi ve Turizm”** ana teması altında “Kültür Diplomasisi; Yeni Araçlar ve Modeller”, “Kültür Diplomasisi ve Turizm Perspektifleri; (Azerbaycan - Kazakistan - Kırgızistan - Özbekistan)”, “Kültür Diplomasisi ve Turizm Perspektifleri (Türkmenistan - Türkiye - Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti)”, “Turizmde Devlet Dışı Aktörler; Proaktif Öneriler; Sivil Toplum, Özel Sektör, Turizmde İkili ve Çok Taraflı İşbirliği”, “Sağlık Turizmi”, “Turizmde Devlet Dışı Aktörler; Yerel Yönetimler” konuları tartışılırken **“Türk ve Ermeni Diasporaları; Kamu Diplomasisi: Fırsatlar ve Riskler”** ana teması altında “Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne Türk - Ermeni ilişkilerine Tarihsel Bakış”, “Türk - Ermeni İlişkilerinde Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, “Türk - Ermeni Diasporaları Entelektüel Diyaloğu; Proaktif Perspektifler, (Türk Diasporaları - Ermeni Diasporaları)”, “Üçüncü Tarafların Türk - Ermeni Sorunu Karşısındaki Tutumları: Nedenler ve Sonuçlar” ve “Turizmde Devlet Dışı Aktörler; Medya” konuları ele alınmıştır. Ayrıca, bu hususlarda Dünya Türk Forumu katılımcısı ülkeler ve diasporalar arasında işbirliği gerçekleştirilebilecek alanlara dair görüş teatisinde bulunulmuştur. **Edirne Deklarasyonu olarak somutlaşan bildirin Türk Keneşi Genel Sekreterliği başta olmak üzere ilgili tüm Türk Devletleri resmî ve sivil otoritelerinin ve 04-05 Haziran 2014 tarihlerinde Türkiye Bodrum’da yapılacak 4. Türk Keneşi Zirvesi’nin gündemine sunulması oybirliği ile benimsenmiştir.**

“Türk Cumhuriyetleri; Kültür Diplomasisi ve Turizm” ana teması altında alınan kararlar şöyledir:

1. Turizm, Türk Dünyası ve Orta Asya Cumhuriyetleri perspektifinde çok iyi bir konuma sahip değildir. Bağımsızlıktan sonra özellikle inanç ve kültür turizmi açısından çalışmalar yapılmış olsa da yeterli değildir. Bunun için Türkiye örnek alınarak yeni çalışmalar yapılabilir. Turizm Türk Dünyası’nın birleşmesinde bir faktör olarak kullanılabilir. Turizm Türk Dünyası’na mensup ulusların ve toplulukların birbirine daha da yaklaşmasında önemli bir temel sektör olarak değerlendirilmelidir.

2. Kültür Diplomasisinin temel referanslarından birisi olan Eğitim, Avrupa Türk Toplumu'nun en temel sorunlarından biridir. Türk Toplumu ve STK'larının etkin hareket edebilmesi ve gereken entelektüel birikimin oluşması için eğitim seviyesi yükseltilmelidir. Türk Devletleri bu sorunun çözülmesi için gerekli önlemleri almalı, Diaspora'daki soydaşlarında bu bilincin oluşması için de çalışmalar yapmalıdır. Bu STK'lar hem tanıtım hem de fikirlerin kabulünün sağlanmasında aktif rol alabilmek için uluslararası kuruluşlara üye olmalı, yönetimlerine girmelidirler. Türk Toplumu böylece zayıf oldukları lobicilik alanında faaliyet gösterebilecektir. Avrupa ve ABD'de lobiciliğin etkin kullanımının doğurduğu pozitif sonuçlar değerlendirildiğinde bu girişimin hem Türk Diasporaları hem de Türk Devletleri için önemli olduğu Forum sırasında defaatle vurgulanmıştır. Ayrıca Avrupa'daki eğitim süreci kapsamında Türk dilleri ile ilgili sorunların çözülmesi için de girişimlerde bulunulmalıdır.
3. Türk Keneşi, Türk Akademisi, TÜRKSOY gibi kurumlar işbirliği geliştirme, ortak Türk medeni mirasını koruma ve destekleme girişimlerinde öncülük etmektedir. Bu sebeple, bu ve benzeri kurumlara toplumların ve devletlerin en üst düzeyde iştiraki sağlanmalı, destek verilmelidir. Özellikle, millî ve manevî değerlerimize karşı oluşabilecek tehditlere karşı TÜRKSOY çatısı daha aktif şekilde değerlendirilmelidir.
4. Kısa vadede Türk Cumhuriyetleri arasında Turizm Birlikleri kurulmalı ve vize kolaylığı gibi gerekli adımlar atılmalıdır. Özellikle gençler üzerinde etkili olacak Türk Dünyası kampanyaları yapılmalıdır. Anayurttan ata yurduna turizm hareketliliği gerçekleştirilmeli, fuar işbirlikleri sağlanmalı ve özel havayolları arzı artırılmalıdır. Türk Cumhuriyetlerinde turizme bağlı ulaşım imkânları ile konaklama tesislerinin sayılarının artırılması, mevcut olanların kapasitelerinin geliştirilmesi için gerekli teşvik çalışmaları yapılmalıdır.
5. Teknoloji, yeni turizm türlerinden biri olarak kabul edilmeli ve bu alan üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için en güzel örnek Kazakistan'daki uzay üssü ve sağladığı uzay turizmidir. Bu üstten uzay seyahatlerinin planlanması ve üstteki imkânlardan faydalandırılması için insanların bölgeye çekilmesi bu turizm türünün iki amaçlı ve geleceğe yönelik olduğunu göstermektedir.
6. Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Bölge ülkelerini de içine alan bir ortak medya kanalı oluşturduğu bilinmektedir. Türk Dünyası kendi arasında bu şekilde bir ortak medya kanalına ağırlık vermelidir. Bu şekilde kültürel ve siyasal dezenformasyona karşı önlem alınmış, ortak toplumsal refleksin geliştirilmesine, kültür ve turizm ilişkilerinin derinleşmesine katkı sağlanmış olacaktır.
7. Sağlık turizmi adına gerçekleştirilebilecek eylemler diğer ülkeler tarafından yanlış lanse edilebilmektedir. Bu sebeple dikkatli ve özenli davranılmalı, gerekli akreditasyonlar yapılmalı ve kontroller özenle yapılmalıdır. Özel sağlık kurumları rekabet ortamına girmemeli, devlet hastaneleri ise bu turizm türünün parçası haline getirilmemelidir.
8. Türk Dünyası içindeki iletişim ve ulaşım kanalları olabildiğince pratikleştirilmelidir. Bunun için Bakü - Tiflis - Kars Demiryolu gibi projeler ivedilikle gerçekleştirilmelidir. Türk Cumhuriyetleri arasında havayolu ve karayolu ulaşımının geliştirilmesi için resmî ve özel müteşebbisler teşvik edilmeli, gerekirse kredi sağlanmalıdır.

9. Türk Cumhuriyetleri arasında serbest dolaşım prensibi benimsenmelidir. Öncelikle malların ve sermayenin serbest dolaşımı, arkasından da insanların serbest dolaşımı sağlanmalıdır. Bu da öncelikle vizelerin kalkması ile gerçekleştirilebilir.
10. Medyada uzmanlaşma Türk Dünyası adına son derece önemlidir. Özellikle toplumsal algı ve reflekslerin zarar görmemesi için bilgi, belge ve haberler hazırlanırken Türk Cumhuriyetlerinin politikaları dikkate alınarak hareket edilmeli, özellikle tercüme haberlerde kullanılan tabirler ortak uygunluk ölçütüne göre Türk dillerine çevrilmelidir. Ayrıca üçüncü ülkelere satışı yapılan televizyon dizileri ve programlarında Türk kültürünün doğru yansıtılması sağlanmalıdır.
11. Türklerin binlerce yıllık kültür varlıklarını ortaya çıkarmak, geliştirmek ve sürdürülebilmek için Türk Dünyası'nda eğitim ve turizmin gelişmesi ile ortak bir millî kültür ve eğitim standardı sağlanması için şu iki gelişmenin sağlanması elzemdir: 1- Türklerin 3 bin yıllık tarihçesindeki kültür varlığı ortaya çıkarılmalı, başta ilk ve orta dereceli okullar olmak üzere tüm eğitim-öğretim alanında literatür oluşturulmalı ve öğretim seferberliği sağlanmalıdır. 2- Özellikle orta dereceli okullarda ortak ders programı geliştirilmelidir.
12. 2014 yılı için UNESCO'nun belirlediği "İsmail Gaspıralı'nın Ölümünün 100. Yılı" temalı etkinliklerin başarılı geçmesi ve Gaspıralı ile fikirlerinin tanınması için yapılacak etkinliklere katılım sağlanması adına çalışmalar yapılmalıdır.
13. Kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi açısından Kıbrıs bir laboratuvar olmuştur. Turizmin lokomotif sektör olduğu Ada'da yabancı konuklara ve sekiz üniversite için değişik milletlerden gelen öğrencilere Kuzey Kıbrıs tanıtılmakta, Kıbrıs meselesi anlatılmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki turizmin canlanması için adımlar atılmalı, üniversitelerinin nitelik dereceleri yükseltilmeli, uluslararası akreditasyonları sağlanmalı ve sayısının artırılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
14. TÜRKSOY, Türk Keneşi ve diğer Türk Dünyası Birlikleri'nde Türk Cumhuriyetleri ile Özerk Türk Cumhuriyetleri temsil edilmektedir. Söz konusu birliklerde, diğer Türk topluluklarının da temsil edilebilmesi için çalışma yapılmalıdır.
15. Türk Dünyası'nı oluşturan ülkeler ve akraba toplulukları arasında; turizmi geliştirici Türk Dünyası Olimpiyatları, Türk Dünyası Patent Enstitüsü, Türk Dünyası Akademisi, Türk Dünyası Tarih Kurumu, Türk Dünyası Dil Kurumu, Türk Dünyası Tiyatro ve Sinema Ödülleri, Türk Dünyası Şarkı Yarışması gibi müşterek sanatsal, sportif ve kültürel organizasyonlar/kurumsallaşmalar teşvik edilmelidir.
16. Basın ve yayın organizasyonları tarafından "Orta Asya" ifadesinden daha çok Orta Asya'nın tarihsel adı olan "Türkistan Bölgesi/Coğrafyası" ifadesi kullanılmaya başlanmalı, Üniversiteleri bir araya getirecek küresel bir "Türkistan Üniversite Ağı" ve sivil toplum Kuruluşlarını bir araya getirecek bir "Türkistan STK Ağı/Vakfı" kurulmalıdır.

17. En geniş anlamda kültürler arası diyalog ve etkin kültürel etkileşim olarak tanımlanan kültürel diplomasinin öncelikle Türk Dünyası'na mensup devletler arasında gerçekleştirilmesi önemlidir ve bu husus Forum'da defaatle dile getirilmiştir. Türk Dünyası'na mensup devletler arasında kültürel etkileşimi artıracak "Kültür Merkezleri Anlaşmasının" imzalanması kültürel diplomasi alanındaki etkileşimin önünü açacaktır.

"Türk ve Ermeni Diasporaları; Kamu Diplomasisi: Fırsatlar ve Riskler" ana teması altındaki kararlar:

18. 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddiaları üzerine birçok ülkenin parlamentosundan Türkiye aleyhinde kararlar çıkmıştır. Söz konusu kararları ve benzeri durumları engellemek için Türkiye'nin hem hukuki ve akademik hem de siyasi alanda aktif ve rasyonel hareket tarzı belirlemesi gerekmektedir.

19. Ermenistan ile Türkiye arasında bir sorun olduğu söylenemez. İki ülke kadim komşudur. Fakat ikili ilişkiler yetersiz ve donuktur. Sekiz asırdan uzun bir süre birlikte yaşamış, Birinci Dünya Savaşına kadar birbiriyle hiç savaşmamış Türkler ve Ermeniler, Türkiye ile Ermenistan arasında günümüzde maalesef, yakın tarihin yorumlanmasından kaynaklanan, bir sorun bulunmaktadır. Bunun iki temel nedeni vardır: 1- Ermenistan'ın 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarına devlet politikası olarak sahip çıkması ve yeni nesilleri de bu fikirle yetiştirmesi, 2-Azerbaycan topraklarının bir bölümünün Ermenistan tarafından işgal edilmesi. Bu iki meselenin hakkaniyet ve doğruluk ilkelerine dayanarak çözülmesi ve hızlı bir normalleşme süreci yaşanması gerekmektedir. Fakat ikili ilişkilerin düzeltilmesi sürecinde Ermenilerin ekonomi - sanayi lobisinin etkisi düşünülüp dikkatli davranılmalı, devlet politikalarını etkileyecek hatalar yapılmamalıdır.

20. 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddiaları lehinde özellikle Ermeni Diasporası'nın mücadele verdiği ortadadır. Ayrıca üçüncü tarafların da meseleye müdahil olup kendi çıkarlarına göre konuyu başka mecralara kaydıracağı görülmektedir. Bu sebeple Türkiye Türklerinin yanı sıra tüm Türk Diasporaları'nın buldukları ülkelerde etkin olması, gerekli resmî ve toplumsal hassasiyetin oluşmasının sağlanması ve Ermeni Diasporası ile doğrudan iletişime geçilmesi gerekmektedir.

21. Avrupa Türk Toplumu sayısal olarak fazla olmasına rağmen nitelik olarak yeterli derinliğe sahip değildir. Fikirselsel olarak bölünmüş bulunan Türk toplumunun nicelik ve niteliksel derinliğini birleştirerek Ermeni meselesi gibi konularda birlik içinde ve etkin hareket etmesi konusunda etkinlik ve üstünlük sağlanmalıdır.

22. Türkiye ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki sorunun çözülmesinde Kazakistan'ın arabuluculuk teklifi değerlendirilmelidir.

23. Kafkaslarda kalıcı barışın sağlanması için temel olarak Azerbaycan toprakları olan Dağlık Karabağ ve çevresindeki eyaletlerdeki işgal, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi gibi organların da aldığı kararlar doğrultusunda derhal sonlandırılmalıdır. Bu amaç için Türk Dünyası'nda ortak dayanışma gerçekleştirilmelidir.

Diğer konular hakkında alınan kararlar şöyledir:

24. KKTC'nin ve Kıbrıs Türk Halkı'nın ekonomik ve siyasi baskılardan kurtarılması için gereken çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için ambargoların kaldırılması, uçakların KKTC havaalanlarına doğrudan sefer yapabilmesi gibi adımların atılması sağlanmalıdır. Ada'daki meselenin çözülmesi için yapılan müzakerelerin ucu açık bırakılmadan süre sınırı öngörülerek yapılması şartı konmalıdır. Ayrıca KKTC Türk keneşine uygun statüde bir üyelikle kabul edilmelidir.
25. Özbekistan'ın Türk Keneşi'ne üye olması için ısrarla davet edilmesi fikri ciddi şekilde benimsenmiştir. Türk Keneşi'nin kuruluş amaçlarını yerine getirebilmesi için tüm Türk Cumhuriyetlerinden eksiksiz destek alması gerekliliği vurgulanmıştır.
26. Türk Cumhuriyetleri arasında bir ekonomik birlik kurulmalıdır. Bu ekonomik birlik ortak ekonomik çıkarların hayata geçirilmesine katkı sağlayacağı gibi siyasal birlikteliğe de temel teşkil edebilecektir. Bu amaç için öncelikle enerji projeleri devreye sokulabilir. Tüm Türk Cumhuriyetleri'ne fayda sağlayacak enerji kullanım ve iletim projelerinin yeterli tanıtımı yapılmalı, destek sağlanmalı, hayata geçirilmesi için çalışmalar hızlandırılmalıdır. Böyle bir ekonomik birliğin tesisinde; yatırım bankaları, sigorta şirketleri vb. "özel çatı" finans kurumlarının oluşturulması ayrıca önem arz etmektedir.
27. Türk Dünyası adına yapılacak her tür çalışmanın nihai hedefinin Türk Birliği olacağı unutulmamalıdır. Dünya üzerinde en çok konuşulan 10 dilden biri olan Türkçe'nin dil birliğine gitmesi şarttır. Türk toplumları arasında dil birliğinin sağlanması için öncelikle alfabe birliği gerçekleştirilmelidir.
28. Türk toplumlarında kullanılan Slav ekli soyadlarından Slav ekler kalkmalı, millî soyadları alınmalıdır.
29. Suriye, Irak, Afganistan Türkmenleri, Uygur Türkleri ve Kırım Tatarları ile ilgili özel gündem oluşturulmalı ve etkinlikler yapılmalıdır.
30. Balkan ülkelerinde yaşayan Türklerin önemi unutulmamalı, maruz kaldıkları asimilasyon tehditleri hakkında gerekli önlemler alınmalı, Türk Dünyası ile bağlarının kopması engellenmelidir. Batı Avrupa'daki ve Güney Doğu Avrupa'daki Türk toplumlarının Türk Dünyası'ndaki uluslarla ilişkilerinin geliştirilmesi ve bağlarının güçlendirilmesi için somut projeler hazırlanmalı ve hayata geçirilmelidir. Bu konuda Türk Keneşi, TÜRKSOY ve ilgili otorite kurumların etkin bir faaliyet programı olmalıdır.
31. "Enformasyon, Medya ve Kamu Diplomasisi" teması altında **4. Dünya Türk Forumu'nun yanı sıra Akil Kişiler Kurulu 3. Toplantısı ve 2. Kızıl Elma Ödülleri Takdim Töreni'nin**; gelen ev sahipliği tekliflerinin değerlendirilip yerin belirlenmesi üzerine 2015 yılı ikinci çeyreğinde ilgili tüm otoritelerin daha geniş işbirliği ve katılımı ile yapılması kararlaştırılmıştır.

30 Mayıs 2014, Edirne